

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“
ОТЧЕТ ЗА 2025 ГОДИНА

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Проблематика на звеното	3
1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни), оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на звеното в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематики.	3
1.1.1. Системно проучване и описание на граматичната структура и лексикалния състав на съвременния български книжовен език	4
1.1.2. Запазване и утвърждаване на българската национална идентичност като част от културното разнообразие в Европа и света	5
1.1.3. Разработване на електронни езикови ресурси и програмни приложения за експертна и масова употреба	6
1.2. Изпълнение на „Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България (2017 – 2030)“ – извършени дейности и постигнати резултати по конкретните приоритети	7
1.3. Полза / ефект за обществото от извършваните дейности	10
1.4. Взаимоотношения с други институции	11
1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата	12
1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др. (относими към получаваната субсидия)	12
1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“), програми, националната индустрия и пр. – до ТРИ най-значими проекта (заглавие на проекта, програма, по която се финансира, координатор и постигнати резултати)	13
2. Резултати от научноизследователската дейност през 2025 г.	14
2.1. ЕДНО най-значимо научно постижение и съответната графична илюстрация към него с кратък подфигурен текст (графичната илюстрация се прилага).	15
2.2. ЕДНО най-значимо научноприложно постижение и съответната графична	1

илюстрация към него с кратък подфигурен текст (графичната илюстрация се прилага).	16
3. Международно научно сътрудничество на звеното	16
3.1. Междуакадемично сътрудничество	18
3.2. Международни проекти с външно финансиране	20
4. Участие на звеното в подготовката на специалисти: форми; сътрудничество с учебни заведения; външни заявители, включително от чужбина; анализ на състоянието, перспективи и препоръки.	21
5. Иновационна дейност на звеното и анализ на нейната ефективност.	23
5.1. Осъществяване на съвместна иновационна дейност с външни организации и партньори, вкл. поръчана и договорирана с фирми от страната и чужбина.	23
5.2. Извършен трансфер на технологии и/или подготовка за трансфер на технологии по договор с фирми, данни за полученото срещу това заплащане; данни за реализираните икономически резултати във фирмите (работни места, печалба, производителност, дял от новите продукти в общия обем на продажбите и т.н.).	23
6. Стопанска дейност на звеното	23
6.1. Осъществяване на съвместна стопанска дейност с външни организации и партньори (продукция, услуги и др., които не представляват научна дейност на звеното), вкл. поръчана и договорирана от фирми от страната и чужбина.	24
6.2. Отдаване под наем на помещения и материална база.	24
6.3. Сведения за друга стопанска дейност.	24
7. Кратък анализ на финансовото състояние на звеното за 2025 г.	24
8. Издателската и информационната дейност на Института за български език за 2025 г.	24
9. Информация за Научния съвет на звеното.	27
10. Копие от Правилника за работа в звеното.	27
Приложения към Годишния отчет на Института за български език за 2025 г.:	27

1. Проблематика на звеното

1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни), оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на звеното в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематики.

Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките е национален научен център за изследване и описание на българския език – на неговото съвременно състояние, история, диалектно многообразие и на връзките му с други езици.

Мисията на Института за български език включва:

- провеждане на фундаментални и научноприложни изследвания на българския език в съответствие с националните и европейските приоритети;
- изследване, описание, съхранение и популяризиране на българското езиково културноисторическо наследство;
- разработване на езикови ресурси и технологии за българския език;
- подпомагане на изучаването на българския език на всички равнища.

През 2025 г. работата на Института за български език е ориентирана към изпълнението на „Стратегията и плана за развитие на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при БАН (2018 – 2030)“, които са в синхрон с актуализираната „Национална стратегия за развитие на научните изследвания в Република България (2017 – 2030)“ (приета с Решение на Народното събрание на Република България, 2017 г.), Стратегията за развитие на Българската академия на науките (2018 – 2030)“ (приета с Решение на Общото събрание на БАН, 2018 г.), както и с редица национални и европейски документи, които имат отношение към обсъжданите въпроси.

През 2025 г. изследователите от Института за български език работиха общо по **11** научни проекта, финансирани от бюджетната субсидия; **4** проекта по международния обмен на БАН; **3** Национални научни програми и **5** проекта, финансирани от Фонд „Научни изследвания“, МОН, ПВУ и ЕК.

Темите на проектите са пряко свързани с основните приоритетни направления за изследване и развитие на Института за български език:

- **Академични речници на българския език**
- **Теоретични езиковедски изследвания**
- **Езикова култура**
- **Езиково културноисторическо наследство на българите**
- **Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка**
- **Извори за историята на българския език**

Положителната оценка, която може да се даде за дейността на Института за български език при Българската академия на науките през 2025 г., се основава на:

- научните и научноприложните резултати, отразени в публикации и цитирания в престижни научни издания;
- успешното приложение на езиковите технологии в иновативни разработки в съответствие с приоритетни направления на „Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България (2017 – 2030)“;
- активното участие в проекти на европейско и национално равнище;
- експертното обслужване на държавата и обществото;
- участието на учени в експертни международни научни организации, в програмни комитети на международни конференции, в редакционни колегии и съвети на авторитетни международни списания и др.;
- активните контакти с университети и научни институции в страната и в чужбина;
- развитието и прилагането на съвременни изследователски подходи и езикови

технологии в обучението по български език.

По-долу са описани основните резултати от научноизследователската дейност на Института за български език в отделните направления.

1.1.1. Системно проучване и описание на граматичната структура и лексикалния състав на съвременния български книжовен език

Една от основните задачи на Института е системното проучване и описание на граматичната структура и лексикалния състав на съвременния български език.

А) Изследване на граматичната система на съвременния български книжовен език и писмената практика

Проектът „Нормативна граматика на съвременния българския книжовен език. Втори етап“ (юли 2024 – 31 май 2025) с ръководител проф. д-р Руска Станчева през 2025 г. беше приет за успешно завършен на заседание на Научния съвет на звеното на БАН с Протокол № 14 от 7.07.2025 г., точка 5. Публикувана е колективната монография „Граматичен речник. Флективни типове в българския книжовен език“. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2025, ISBN:978-619-245-568-2, 285 с. Завършена е работата по подготовката на текста на колективна монография върху простите синтактични групи и нормативните особености, свързани с употребата им.

Б) Проучване на съвременното състояние на българската лексика и лексикографско описание на българския език

Речниците, които Институтът съставя, отговарят на нуждите на съвременното общество от качествени и професионално изработени източници на информация за значението, формите, употребата и произхода на думите в българския език.

Проектът „Речник на българския език“ (2024 – 2026) с ръководител доц. д-р Надежда Костова е насочен към съхраняване и представяне на лексикалното богатство и разнообразие на българския език от началото на XIX в. до днес в различните му хронологични и стилистични пластове. Това обуславя значимостта на проекта за българското общество в дългосрочен план. Поддържа се онлайн версия на Речника, която е свободно достъпна в интернет и се актуализира постоянно. През 2025 г. продължи работата върху поредните томове 17 и 18. Съставени са 412 стандартни страници с нови речникови статии от буква С и буква Т. Поправени и преработени след редакция са 148 страници, а след авторски преглед – още 483.

Проектът „Речник на лингвистичните термини в българския език“ (2023 – 2025) с ръководители чл.-кор. Мария Попова и гл. ас. д-р Екатерина Петкова представя българската терминология в изследваната област въз основа на подбрани критерии и специално изработени принципи. В Речника са включени термини от областите общо и сравнително езикознание, фонетика, морфология, синтаксис, словообразуване, лексикология и лексикография, фразеология, терминология и терминография, история на езика, ономастика, социолингвистика, психолингвистика, компютърна лингвистика и когнитивна лингвистикаа. Проектът е приет за успешно завършен на заседание на Научния съвет на Института – протокол № 25 от 17.12.2025 г., т. 2.

Започна работа по проекта „Терминологичен речник по етнолингвистика и лингвокултурология“ (август 2025 – юли 2028) с ръководител доц. д-р Йоанна Кирилова. Основната работа по проекта беше съсредоточена върху следните дейности: прецизиране и допълване на словника на Речника, обработка на събрания терминологичен материал, изработване на допълнителни критерии за термините, които ще останат в словника. Прецизиране на концепцията за Речника, произтичащо от работата върху новите речникови статии и допълнително събраните материали.

В) Езикова култура

Кодифицирането на книжовнооезиковата норма на българския език е сред основните задачи на Института за български език. За целта се анализира съвременното

състояние на езика и се изработват нормативни справочници с официален характер.

По проекта „Езикова култура и езикова политика. Употреба на главни и малки букви: актуална писмена практика и нормативни проблеми“ (2024 – 2026) с ръководител доц. д-р Милен Томов през 2025 г. е извършена разнообразна консултантска, изследователска, експертна и популяризаторска дейност в полза на обществото и институциите в областта на езиковите норми и употребата на българския книжовен език: в Службата за езикови справки и консултации е отговорено на 1602 запитвания по електронната поща, на над 6600 запитвания по телефона и на над 500 запитвания във фейсбук профила „Написаното остава. Пиши правилно!“; развиват се и електронните ресурси за езиково консултиране, като в справочника „Езикови справки по интернет“ към момента са публично достъпни 2759 потребителски въпроса и техните отговори. Продължава работата по теоретичната част на проекта, по която са публикувани 3 статии в тематичния брой на списание Български език, кн. 4. През м. октомври 2025 г. към проекта започна работата по темата „Значения на деминутивите в съвременния български език“ (2025 – 2026, изпълнител: Николай Паскалев), в рамките на която е написана е въвеждащата част на монографията.

Г) *Разработване на проблеми от областта на теорията за езика*

Проектът „Теоретични въпроси на терминознанието (с оглед на приложението им в терминологичната практика)“ (2023 – 2025) с ръководител доц. д-р Кристияна Симеонова допринася за разработването на теоретико-методологическите и приложни основи за създаването и развитието на специалните езици в научната, обществено-политическата и учебната дейност. През 2025 г. са изследвани паронимията в терминологията; логическият статус на родовото понятие *информация* и на няколко групи понятия от областта на икономиката; приложението на информационните технологии в терминологията; метафората като средство за номинация на понятия от областта на икономиката. Резултатите от отделните изследвания по проекта са отразени в 11 публикации (вкл. 5 отпечатани статии; 2 студии и 4 статии под печат). Отчетът е приет от Научния съвет на звеното на БАН с Протокол № 24 от 10.12.2025 г., точка 4.

Индивидуалният проект „Синкретизъм и синтаксис“ (28 юли 2023 г. – 27 юли 2025 г.) на проф. д.ф.н. Мариана Георгиева приключи с монография в обем от 108 стандартни страници. Обсъден е на 30.06.2025 г. и е приет от НС на Института за успешно изпълнен. В рамките на проекта са реализирани 3 публикации, сред които монографията Георгиева, М. *Технология на изречението – видове и разбор. Синкретизъм и синтаксис*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2025. 120 с. ISBN:978-954-07-6288-3.

1.1.2. Запазване и утвърждаване на българската национална идентичност като част от културното разнообразие в Европа и света

В Института се изследват и издават писмени езикови паметници (от 9. – 10. до 19. век), проучва се произходът на българската лексика, описва се състоянието на българските диалекти, на българската антропонимия и топонимия, разработват се проблеми, свързани с взаимоотношенията между езика и културата на българския народ.

През годината продължи работата по проекта „Български етимологичен речник“ (2024 – 2026) с ръководител доц. д-р Христина Дейкова. Основната работа беше съсредоточена върху следните дейности: докомплектуване на словника с начално *х*- и *ц*-, определяне на етимологичен минимум, ексцерпция на материали от различни източници, издирване и проучване на литература, събиране и обработка на езиковия материал за етимологизиране, изработване на речникови статии, набор на материала и подготвянето му за обсъждане, обсъждане на изработени речникови статии. Беше изработен материал за IX том на „Българския етимологичен речник“ в обем от 120 стандартни страници (думи с начално *х*- и *ц*-), беше обсъден изработен материал в обем от 45 стр. Издадени са 3 публикации по темата на проекта.

Продължи работата по проекта „Изследване на българските диалекти на различни езикови равнища“. По темата „Български диалектен кулинарен речник“ (2022 – 2025)

(приета за завършена от НС с протокол 14/07.07.2025 г.) с ръководител проф. д-р Ана Кочева основната работа беше съсредоточена върху следните дейности: теоретични научни изследвания по темата; изработване на речникови статии; извършване на препратки на хетероними; редактиране на всички речникови статии; главна редакция; съставяне на уводната част; техническо оформяне. В рамките на индивидуалната тема „Говорът на с. Речане, Призренско (с особен оглед на морфологичната система)“ (2023 – 2025) (приета за завършена от НС с протокол № 21/ 16. 11. 2022 г.) с изпълнител доц. д-р Илияна Гаравалова работата беше насочена към: обработка и класификация на актуален диалектен материал от областта Средска Жуп и подготовка на публикации по темата на проекта: монографичен труд, посветен на говора, и 3 публикации.

В рамките на проекта „Етнолингвистични теоретични и приложни изследвания. Картината на света в българския език и в съпоставка с други езици“ успешно приключи работата по темата „Терминологичен речник по етнолингвистика“ (юни 2022 – май 2025) с ръководител доц. д-р Йоанна Кирилова (приета за завършена от Научния съвет на звеното на БАН с Протокол № 14 от 7 юли 2025 г., т. 13.2). Изготвена е концепцията за Речника, завършени са уводната част и справочната част, включваща Словник с над 350 терминологични единици, подредени по азбучен ред, и библиография. Изработени са над 60 пробни речникови статии. По темата „Теория и практика на аксиологичните изследвания на езика и речта в България – общочовешки универсалии и национална специфика на ценностите“ (февруари 2023 – февруари 2026) с ръководител доц. д-р Йоанна Кирилова са проучени следните концепти: „толерантност“, „скромност“, „индивид“, „общество“, „отзивчивост“, „мотивация“, „надежда“ и „милосърдие“; обработени и анализирани са данните от проведени анкети за проучваните концепти. Реализирани са участия в 2 международни конференции (в Португалия и Русия), на които са представени 3 доклада по темата на проекта. Публикувана е една статия и една е под печат. Подготвени са за обсъждане и печат още пет статии и шест студии.

Продължиха проучванията по темата „Езикова херменевтика: езикова компетентност и когнитивна интерпретация (концептуална релативност – език)“ (септември 2023 – септември 2026) с ръководител проф. д.ф.н. Мариана Георгиева. Ексерпиран, проучен и класифициран е материал от тълковни, фразеологични и диалектни речници, диалектни монографични изследвания. Реализирани са 3 публикации. От средата на 2025 г. проф. д.ф.н. Мариана Георгиева започна изпълнението на индивидуалната тема „Граматализация, лексикализация и фразеологизация в синтаксиса“, в рамките на която е проучена и селектирана библиография и е ексерпиран материал от художествената литература и медийния дискурс.

През годината продължи работата по проекта „Български топонимен речник“ (2024 – 2026) с ръководител проф. д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова. Бяха изработени ономастични речникови статии от букви „Г“, „К“, „С“, „Т“. Продължи работата по допълване на ръководството за съставяне на ономастични речникови статии, по допълване на списъка с приетите съкращения в Речника, както и работата с административни документи за установяване на актуалното състояние на изследваните в ономастично отношение обекти и работата с Единния класификатор на административно-териториалните и териториалните единици и Националния регистър на населените места за установяване на закрити селища, променени имена и др. През 2025 г. са изнесени 2 доклада и са публикувани две статии по темата на проекта, а една е под печат.

1.1.3. Разработване на електронни езикови ресурси и програмни приложения за експертна и масова употреба

През 2025 г. продължи работата по проекта „Семантични ресурси и програми за обработка на езика (лексикално-семантични мрежи и езикови модели)“ (2023 – 2026) с ръководител проф. д-р Светла Коева, в който се извършват фундаментални научни

изследвания, както и научноприложни разработки в областта на семантиката на естествения език (<https://dcl.bas.bg/project-semantic-resources/>). Работата по проекта беше съсредоточена върху няколко направления: разширяване на броя и обхвата на деривационните и морфосемантичните релации на Принстънския уърднет и на Българския уърднет; разширяване на Граматичния речник на съставните думи с географски названия; създаване на справочник с колокации на често срещани съществителни; фина настройка на големи езикови модели и създаване на набори от данни за тестване на големи езикови модели; усъвършенстване на автоматичния синтактичен анализ за български. **Резултатите от проекта са представени в 9 научни публикации, докладвани са на 7 международни конференции и уъркшопи и на една кръгла маса и са разпространени чрез свободно предоставяне на ресурси и инструменти в онлайн платформи и хранилища.**

1.2. Изпълнение на „Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България (2017 – 2030)“ – извършени дейности и постигнати резултати по конкретните приоритети

Проектите на Института се вписват в инструментите за постигане на основната цел на Националната стратегия за развитие на научните изследвания (2017 – 2030) – развитие и модернизиране на научните изследвания, като в синхрон с Националната стратегия са Стратегията за развитие на Българската академия на науките (2018 – 2030) и Стратегията и Планът за развитие на Института за български език при Българската академия на науките (2018 – 2030). Главен обект на изследователската дейност на Института за български език е езикът на българите, който има основна роля за изграждане и съхранение на българската национална идентичност. Българистичните изследвания по лексикология, история на езика, диалектология, етимология, ономастика, етнолингвистика, съпоставителните изследвания с други езици, проблемите на езиковедската теория и др. са принос към изследването на културното разнообразие в Европа и в света, като открояват богатството и спецификата на българския език. Учените от Института интегрират в научните и научноприложните си изследвания съвременни методи и средства в областта на теоретичната и приложната лингвистика, включително при създаването на езикови ресурси и програми за обработка на езика. В работата си учените от Института се стремят да осигурят видимост на постигнатите резултати (чрез публикации в международни реферирани научни издания и участия в международни конференции), включително в рамките на европейското изследователско пространство, както и да разширяват международното научно сътрудничество.

И през 2025 г. част от дейностите са свързани с **работа по проекти, финансирани от външни за БАН източници:**

– **Фонд „Научни изследвания“:** 3 проекта по различни конкурси за научни изследвания.

През 2025 г. продължи работата по проекта „Онтология на предикатите за действие – лингвистично моделиране с фокус върху българския език“ (2023 – 2027) с ръководител проф. д-р Светла Коева, финансиран от Фонд „Научни изследвания“, договор КП-06-Н 80/9. Работата в рамките на проекта през 2025 година беше насочена към създаването на абстрактен теоретичен модел за описание на семантичните и синтактичните характеристики на предикатите за действие и към изследването и описанието на универсалните и специфичните характеристики на различни подгрупи предикати за действие в български и в съпоставка с други езици: английски, италиански и руски. За четирите езика се предлага семантично и синтактично описание на основните групи глаголи за действие, насочено към по-широк типологичен и универсален план. В рамките на проекта **през 2025 г. са реализирани 11 публикации и са изнесени 7 доклада на международни конференции.**

През 2025 г. продължи работата по проекта „Културната идентичност на банатските българи и българската католическа книжнина“, договор КП-16-Н70/1 (2023 – 2026) с ръководител гл. ас. д-р Магдалена Абаджиева. Беше завършена работата по заключителния

сборник със студии и статии, както и по съставянето на христоматия, която представя текстовете от книжнината на българите католици и банатските българи в оригинал и на съвременен български език. Подготвени са предложения за промени в правописната норма, употребявана от банатските българи, които ще залегнат в буквара за първокласници, подготвен от членовете на екипа. **Публикуван е сборник със студии и статии.**

Започна работата по проекта „Кирило-Методиевата традиция, език и култура сред словациите, българите и сърбите“ с ръководител доц. Калина Мичева-Пейчева, договор КП-06 ДУНАВ/1 (2025 – 2027). Проектът е насочен към интердисциплинарно изследване върху съвременните рецепции на Кирило-Методиевото наследство в Дунавския регион. **Разработки по проекта са представени на конференция в Р. Сърбия и в 3 публикации.**

В края на 2025 г. бяха одобрени два нови проекта към Фонд „Научни изследвания“: „Интерактивен езиков ландшафт – кулинарни изоглоси и ареали (диалектен кулинарен атлас)“ с ръководител проф. д-р Ана Кочева и „Бесарабски и банатски българи: Език, идентичност и културна памет извън националните граници“ с ръководител пл. ас. д-р Татяна Брага.

– **Министерство на образованието и науката:**

През 2025 г. продължи работата по проекта „**Обогатяване на платформата БЕРОН със съдържание и функционалности**“ (1 ноември 2024 – 30 април 2027 г.) с ръководител проф. д-р Руска Станчева, финансиран от Министерството на образованието и науката (Споразумение Д01-186/17.10.2024) (<https://beron.mon.bg/>). Бяха извършени следните дейности и постигнати следните резултати с цел обогатяване на платформата „Български езикови ресурси онлайн“ (БЕРОН): бяха анализирани речници и лексикални словници за попълването на словника на БЕРОН – 34 000 лексикални единици; приписване на флективен тип и ударение на около 1700 лексикални единици; звукови записи на 1700 лексикални единици; подбор на илюстративни примери; анализ на речници и лексикални корпуси, отразяващи старобългарската лексика, във връзка с обогатяването на данните в платформата; добавяне на информация за особености на думите (дублетност, омонимия, кратки правила); работа върху на пароними (около 600 единици).

Р. Станчева, Т. Александрова и М. Томов са провели 24 часа обучение на тема „Проектът БЕРОН – минали предизвикателства и бъдещо развитие на платформата“ за българските преводачи в Брюксел.

Национален план за възстановяване и устойчивост: проект „Инфраструктура за фина настройка на предварително обучени модели“, No BG-RRP-2.017-0030-C01 с ръководител проф. д-р Светла Коева (<https://ifgpt.dcl.bas.bg>). В рамките на проекта е направен подбор на предварително обучени големи езикови модели; разработва се компонент от инфраструктурата за колекциониране, филтриране, анонимизиране и редуликиране на големи разнообразни и качествени текстови данни за български език; интегрирани са свободно достъпни инструменти и големи езикови модели в персонализиран чатбот с контекстно разширяване на инструкциите; извършена е фина настройка за усъвършенстване на генерирането на текстове по изображения на български език. Направена е оценка на редица големи езикови модели (включително след фина настройка) за български. По проекта има **реализирани 3 доклада на международни конференции с публикуване на докладите, 1 публично представяне на проекта и публикация на 1 статия в списание.**

Дейностите в Института за български език са в съответствие със специфичните цели на Националната стратегия за развитие на научните изследвания (2017 – 2030 г.). Институтът се стреми да осигури възможности за повишаване на квалификацията на учените и за кариерното им развитие, основани на единни изисквания и обективни наукометрични показатели (Специфична цел 1, Дейности 1.1, 1.2 и 1.3). През 2025 г. в

Института са проведени две процедури за академичната длъжност „асистент“ и две за академичната длъжност „главен асистент“.

Предприемат се и мерки за разширяване на перспективите, които предоставя докторантурата като първа стъпка в научната кариера (Специфична цел 3, Дейности 3.1, 3.3), чрез включването на докторантите в разработването на научни задачи. Мила Микова, редовен докторант в Института, участва в 1 проект „Обогатяване на платформата БЕРОН със съдържание и функционалности (езикови ресурси с нормативен характер като онлайн уеббазирана система)“. Димитър Христов, задочен докторант в Института, участва в 2 проекта: „Онтология на предикатите за действие – лингвистично моделиране с фокус върху българския език“ и „Развитие на дейностите и обогатяване на ресурсите в подкрепа на изследователските подходи в обучението по български език“.

В рамките на проектите се търсят и възможности за поддържане на инфраструктурата и осигуряване на съвременни условия за научни изследвания (Специфична цел 4, Дейност 4.4). През 2025 г. в Института е закупена компютърна техника на стойност 5040 лв. по проекти с външно финансиране.

Чрез провежданите научни изследвания Институтът се стреми да запази и утвърди позициите си на международната научна сцена по количество, качество и видимост на научната си продукция (Специфична цел 5, Дейности 5.1, 5.2), като се насърчава публикуването в авторитетни реферирани научни списания (**73** отпечатани и **2** под печат от публикациите на учени от Института за 2025 г. са в реферирани и индексирани научни издания в Web of Science, Scopus и ERIH+).

Научноизследователската дейност на Института е свързана с националната идентичност и с проблеми от национално и обществено значение (Специфична цел 6, Дейности 6.1, 6.2). Институтът изпълнява национални и международни проекти, които отговарят на приоритетните области за иновации, като се стреми да стимулира интереса на бизнеса към инвестиции в науката (Специфична цел 8).

Една от целите на Института е фокусът върху иновативни изследвания да се задълбочи и да се използват пълноценно възможностите на европейските програми в областта на научноизследователската и развойната дейност (Специфична цел 9, Дейност 9.1). Институтът участва в Европейската програма за сътрудничество в областта на научните изследвания и технологии COST, както и в проект по рамковата програма на Европейския съюз „Хоризонт Европа“. Учените от Института полагат усилия за разпространяване и популяризиране на резултатите от своята изследователска дейност както сред българската, така и сред международната научна общност (Специфична цел 9, Дейност 9.2 и 9.3.) Доказателство за авторитета на учените от Института за български език и за тяхното присъствие в европейското изследователско пространство е членството в национални и международни научни организации и редакционни колегии.

Много от учените от Института членуват в престижни национални и международни експертни научни организации (**16 членства в 13 експертни научни организации**: Национален комитет на славистите; Президиум на Международния комитет на славистите; различни комисии към Международния комитет на славистите: Комисия по етимология, Комисия за Общославянски лингвистичен атлас, Комисия по диалектология, Комисия по компютърна обработка на ръкописи и старопечатни книги, Комисия по корпусна лингвистика, Етнолингвистична комисия; Международна комисия за Европейския лингвистичен атлас (ALE); Международна комисия за Средиземноморския лингвистичен атлас (ALM); Национален център за компетентност към Европейската езикова мрежа (European Language Grid); Съвет за езикови ресурси към инициативата „Координиране на езиковите ресурси в Европа“; Български национален комитет по балканистика).

Учени от Института са членове на **33** национални и международни научни организации: Академично сдружение „Бохемия клуб“; Асоциация на българските училища в чужбина; Асоциация на лекторите по български език, литература и култура; Асоциация

преподавателите на превода; Българско лексикографско дружество; Дружество на русистите в България; Македонски научен институт; Международно социолингвистично дружество; Мрежа за високи постижения META-NET; Съюз на учените в България; Тракийски научен институт; Фондация „Проф. д-р Максим Младенов“; Международная научно-исследовательская федерация „Общественная наука“; Association of Slavists POLYSLAV; Bulgarian Artificial Intelligence Association; European Federation of National Institutions for Language; European Language Resources Coordination, European Network of e-Lexicography, Forschungsgruppe Namen, Gesellschaft für deutsche Sprache – Висбаден, Германия, Global Wordnet Association, International Federation for Information Processing, PARSing and Multiword Expressions, Pracownia Onomastyki Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, Slavic Linguistics Society, Societas Linguistica Europaea, Special Interest Group on the Lexicon, The Association for Computational Linguistics, United Nations Group of Experts on Geographical Names – Working Group on Exonyms, Universality, diversity and idiosyncrasy in language technology, Друштво за језичке ресурсе и технологије – JePTex.

Учените от Института са членове на национални и международни редакционни колегии и редакционни съвети (съответно **24** учени в **36** издания: сп. „Български език“, сп. „Балканско езикознание“, Известия на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, сп. „Българска реч“, сп. „Български език и литература“, сп. „Македонски преглед“, сп. „Проглас“, сп. „Съвременна лингвистика“, сп. „Родопи“, сп. „Филологически форум“, сп. „Жестов език и билингвизъм“, Известия на Тракийския научен институт, сп. „Лингвистика, интерпретации, концепции“, , сп. „Научен вектор на Балканите“, Интернет справочник „Написаното остава. Пиши правилно!“, Computational Linguistics in Bulgaria, Journal of Applied Linguistic and Intercultural Studies, Zeszyty Cyrilo-Metodiańskie, Rocznik Slawistyczny, Językoznawstwo, Gwary dziś, Infotheca, Papers of BAS, Cognitive Studies | Études cognitives, Lingvisticae Investigationes: International Journal of Linguistics and Language Resources, Frontiers in Communication, Balcania et Slavia, Limes Slavicus, сп. „Новоречје“, „Славянский мир в третьем тысячелетии“, сп. „Научный диалог“, сп. „Славяноведение“, Studii si cercetari lingvistice, сп. „Волинська філологічна: текст і контекст“, Слов'янський збірник, сп. „Одеска болгаристика“).

В рамките на научноизследователската си дейност Институтът за български език традиционно се стреми да поддържа активни връзки с образованието, бизнеса, държавните институции и обществото (Специфична цел 10). През 2025 г. за това спомогнаха дейностите в рамките на проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“, поддържаните контакти с учители, форумът „Изследователски подходи в обучението по български език“, който се проведе за десети пореден път, лекциите и семинарните занятия във висши училища и др. Сътрудници от Института участват и в проекти към държавни институции (Дейност 10.1). Учените от Института традиционно са активни популяризатори на постиженията на научната общност (с **89** научнопопулярни публикации за 2025 г. и множество обществени изяви) с цел повишаване на информираността на обществото за постиженията на науката и за научните аспекти на актуални проблеми (Дейност 10.2).

1.3. Полза / ефект за обществото от извършваните дейности

Консултантската, експертната и нормоподдържащата дейност на Института, осъществявана чрез многостранната работа на националната служба „Езикови справки и консултации“, е в пряка полза на обществото и подпомага работата на институциите във всички сфери: юридическа, законодателна, административна, образователна, културна, издателска, рекламна, медийна и др., включително и на институциите на Европейския съюз и на българските организации и общности в чужбина, както и на отделни граждани.

Широко използвани от различни институции и граждани са многотомният академичен „Речник на българския език“ (<https://ibl.bas.bg/rbe/>), платформата „Български езикови ресурси онлайн“ (БЕРОН) (<https://beron.mon.bg/>), „Българският уърднет“

(<https://dcl.bas.bg/bulnet/>), интернет справочниците „Инфолекс“ (<https://ibl.bas.bg/infolex/synonyms.php>), „Българският езиков портал“ (http://ibl.bas.bg/dictionary_portal/), електронната библиотека „Българско езикознание“ (<https://ibl.bas.bg/lib/>), която съдържа множество речници и справочници, сред които са „Българският етимологичен речник“, „Българският диалектен атлас“ и др. Тези ресурси са насочени към потребността на обществото от актуално знание за значенията, употребата и произхода на думите в българския език.

Публикуваните изследвания от областта на лексикологията, историята на езика, диалектологията, етимологията, етнолингвистиката, ономастиката и др. допринасят за изясняване на въпросите за корените на славянското езиково единство и за разкриване на връзките на българския език и българския народ с други езици и народи – славянски, балкански, индоевропейски и неиндоевропейски. Интерес привличат „Картата на диалектната делитба на българския език“ (https://ibl.bas.bg/nova_dialektna_karta/), „Интерактивната кулинарна карта на българската езикова територия“ (<https://kulinar.ibl.bas.bg/>), електронната монография „Мястото на българската диалектна лексика сред диалектната лексика на езиците в Европа (лингвостатистическо изследване)“ и картите към нея (<http://www.lexicalgeolinguistic.org/Dialects>). Създадените в Института езикови архиви и корпуси имат важно значение не само за българистичните и славистичните езиковедски изследвания, но се използват и от другите хуманитарни науки. Разширява се „Българският национален корпус“ (<http://dcl.bas.bg/bulnc/>).

1.4. Взаимоотношения с други институции

През 2025 година Институтът за български език сключи нови договори за сътрудничество в областта на образованието и научните изследвания със Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, Югозападния университет „Неофит Рилски“ и Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Институтът за български език има официално подписани споразумения за сътрудничество с Института за литература при БАН, Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“, преводаческата агенция „Софита“. Подписани са и рамкови споразумения за сътрудничество с Тараклийския университет „Григорий Цамблак“, Тараклия, Молдова, с Държавния университет на Сухуми, Тбилиси, Грузия, с Държавния университет на Батуми, Грузия, с Академията по хуманитарни науки и икономика в Лодз, Полша, с Института за украински език при Националната академия на науките на Украйна. Институтът за български език е член на МЕТА-НЕТ – европейска мрежа за високи постижения в областта на езиковите технологии, на Европейската езикова мрежа, както и на Европейската федерация на националните езикови институти (ЕФНЕИ).

Традиционно учени от Института за български език си сътрудничат с други звена на Българската академия на науките при разработването на научни проекти. През 2025 г. членове на Института участват в проектите „Социализиране на културното наследство на Балканите II“ на Института по балканистика с център по тракология при БАН и „Религиозната реторика на властта във Византийското и Балканското средновековие“, проект на Института за исторически изследвания на БАН, който се разработва в рамките на международния обмен по двустранни спогодби на БАН с партньорска организация Института за югоизточни изследвания на Румънската академия.

Учени от Института са търсени партньори при изпълнението и на външни за БАН проекти на други научни институции у нас и в чужбина. През 2025 г. 11 учени са участвали в 17 външни за БАН научни проекти на научни организации у нас и в чужбина, финансирани от оперативни програми, министерства, различни европейски фондове и пр., напр. „Перцептуална лингвистика“, „Българският език в държавните институции и в публичното пространство“, „European Network On Lexical Innovation (ENEOLI)“ и др.

Признание за авторитета на Института за български език са преките контакти и

съвместната работа с изследователски, културни и образователни институции и обществени организации. През 2025 г. в рамките на проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“ Институтът за български език продължи да поддържа активните си контакти с Представителството на Европейската комисия в България, Главна дирекция „Писмени преводи“ на Европейската комисия, културните институти на редица държави, както и с много училища.

Министърът на образованието и науката Красимир Вълчев посети Института за български език на 7 април 2025 г. Той обсъди с учените от Института промени в учебните програми по български език. На срещата присъства и председателят на Българската академия на науките чл.-кор. Евелина Славчева.

Продължава партньорството на Института за български език с някои медии, които поддържат специализирани рубрики по езикови проблеми (предаването „За думите“ на програма „Христо Ботев“ на БНР и рубриката „Написаното остава. Пиши правилно!“ във в. „Аз-буки“).

1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата

1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др. (относими към получаваната субсидия)

Службата „Езикови справки и консултации“ към Института за български език предоставя експертна помощ по въпросите на граматиката, правописа, правоговора и пунктуацията, както и по други въпроси, свързани с книжовноезиковата теория и практика. Експертите извършват консултации по телефона, на имейла ezikovispravki@ibl.bas.bg и чрез справочника „Езикови справки по интернет“ (<https://ibl.bas.bg/ezikovispravki/>). Поддържа се рубриката „Езикова култура“ в сп. „Български език“.

През 2025 г. в Интернет справочника „Написаното остава. Пиши правилно!“ (http://ibl.bas.bg/pishi_pravilno/) и в едноименната ежеседмична рубрика на в. „Аз-буки“ бяха публикувани **49** материала по въпросите на българския език и езиковата култура. Справочникът поддържа архив, който позволява цялостен преглед на публикуваните езикови статии, разделени по години и време на публикуване, и бърз достъп до всяка една чрез активния хиперлинк към бележката. За периода 1.01.2025 г. – 26.11.2025 г. са регистрирани 169 631 активни потребители на Интернет справочника на Института за български език „Написаното остава. Пиши правилно!“.

Институтът осигурява писмени консултации и изработва езикови експертизи и становища, необходими за дейността на различни държавни институции, съдебната система, фирми, медии, издателски къщи, обществени организации, частни лица. Експертизите се отнасят както до правописа, правоговора и пунктуацията, така и до значението, употребата, произхода и стилистичната характеристика на думите. През 2025 г. са подготвени **4 становища и 5 експертизи** по езикови въпроси по искане на органи на законодателната, изпълнителната, съдебната и местната власт, държавни и общински органи и др. (Министерство на образованието и науката, Министерството на външните работи, Районен съд – Провадия, СДВР, Българските дружества в Западните покрайнини, European Federation of National Institutions for Language).

През 2025 г. учени от Института са членове на различни експертни органи в областта на науката и висшето образование: проф. д-р А. Кочева е член на Обществения съвет за работа с българите в чужбина към Вицепрезидента на Република България, на Консултативния съвет към Изпълнителна агенция за българите в чужбина, на Консултативния борд за изготвяне на външнополитическата стратегия на България към Министъра на външните работи и на Консултативния съвет на Фондация „Българска памет“. Доц. д-р Хр. Дейкова и доц. д-р Цв. Димитрова са членове на Комисията за подбор на

преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища (лектори). Порф. Св. Коева е член на Обществения съвет за развитие на висшето образование в Република България. Гл. ас. д-р Ив. Стоянова е член на Съвета за българския жестов език. Проф. д-р М. Китанова е председател на Националния комитет на славистите и е член на Президиума на Международния комитет на славистите. Проф. д-р А. Кочева, проф. д-р Л. Антонова-Василева и доц. д-р Л. Василева са членове на Научния съвет, а проф. д-р А. Кочева е член на Управителния съвет и заместник-председател на Македонския научен институт. Доц. Мая Влахова-Ангелова е член на научното жури за Награди за наука „Питагор“ 2025 г.

През 2025 г. 1 учен от Института е бил оценител на проекти по конкурси към Фонд „Научни изследвания“, а двама – на научни проекти и магистърски програми към СУ „Св. Климент Охридски“ и Русенския университет „Ангел Кънчев“.

1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“), програми, националната индустрия и пр. – до ТРИ най-значими проекта (заглавие на проекта, програма, по която се финансира, координатор и постигнати резултати)

Национална научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ (2022 – 2026), финансирана от Министерството на образованието и науката. В рамките на Програмата се работи по 4 научни задачи: 1) Онлайн библиографска платформа „Езиковедска българистика“ (с ръководител доц. д-р Милен Томов), чието доразработване продължи с добавянето на нови 500 библиографски записа и техническо усъвършенстване на системата и настройките. 2) „Дигитализиране на текстове и изследвания, свързани с историята на българския език“ (с ръководител гл. ас. д-р Магдалена Абаджиева), в рамките на която съвместно с Централната библиотека на БАН е дигитализирана и експонирана сбирката с ръкописи и старопечатни книги на проф. Кирил Мирчев (<http://dSPACE.cl.bas.bg/xmlui/handle/nls/36341>). 3) „Словник за българско-хърватски речник“ (с ръководител проф. д-р Диана Благоева), в рамките на задачата беше завършен българският словник за двуезичен речник за заглавки от частта С – Я, като в него е включена и фразеология, представяща актуалното състояние на езика. 4) „Предоставяне на онлайн достъп до адаптирани лексикографски ресурси“ (с ръководител проф. д-р Диана Благоева) за актуализиране и обогатяване на съдържанието на Електронната библиотека „Българско езикознание“ (<https://ibl.bas.bg/lib/>), като е предоставен пълнотекстов достъп до 16-те издадени тома на „Речник на българския език“, както и до други лексикографски издания („Речник на новите думи в българския език“, 2010; „Речник на активната фразеология в българския и полския език“, 2021). Работна група от Института под ръководството на проф. д-р Светла Коева участва в разработването на стандартизирани описания на лексиката, лексикалния минимум, граматиката, правописа и правоговора, предназначени за удостоверяване на нивото на владенето на българския език като чужд.

В рамките на дейностите по Програмата беше съставен и издаден сборникът Магдалена Абаджиева, Цветелина Георгиева, Милен Томов (отг. ред.) „Нова чуждестранна българистика“. София: Издателство на БАН „Проф. М. Дринов“, 2025, 220 с., ISBN: 978-619-245-544-6 (print) ISBN: 978-619-245-545-3 (online). Трудът съдържа студии и статии на изтъкнати българисти, представящи различни научни средища в Полша, Чехия, Русия, Сърбия, Украйна, Германия и Унгария ([https://press.bas.bg/bg/eBooks-105/show-106\(115\)](https://press.bas.bg/bg/eBooks-105/show-106(115))). Сборникът беше официално представен на събитие, проведено на 18.11.2025 г. в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

Национална научна програма „Образование с наука“ (2024 – 2027), финансирана от Министерството на образованието и науката, Д01-172 от 18.09.2024 година. През 2025 г. продължиха дейностите по проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“

(<https://ibl.bas.bg/napisanotoostava/>) (с ръководители проф. д-р Светла Коева, гл. ас. д-р Светлозара Лесева), част от които се финансират от Програмата.

Бяха разработени и програмирани над 100 езикови задачи и материали за обучение със свободен достъп в помощ на учениците; бяха осъществени ефективни контакти с учители и ученици от над 500 български училища под формата на конкурси, състезания, викторини и фестивали; научните постижения на Института, както и специално създадени езикови задачи и материали за популяризиране на знанието за езика станаха достъпни за хиляди български ученици, учители, учени и други представители на обществото. Езиковите задачи са програмирани за решаване както онлайн, така и локално (последователности от взаимносвързани задачи с различни възможности за избор или въвеждане на отговори, както и за визуализация и оценка на резултатите), и се разпространяват със свободен лиценз (<https://ibl.bas.bg/ezikoviigri/>).

Продължи станалото традиция провеждане на езикови викторини с цел популяризиране на езиковите знания и насърчаване на интереса към българския език. На 10 януари 2025 година бяха проведени две езикови викторини по покана на Факултета по славянски филологии и Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ със студенти от специалност „Българска филология“ и от специалностите „История“ и „История и география“. На 4.06.2025 г. бяха организирани викторини с ученици от СУ „Иван Вазов“, гр. Поморие, а на 6.06.2025 г. игрите се проведеха и с ученици от ОУ „Христо Ботев“, гр. Поморие. Създадените езикови викторини също се разпространяват със свободен лиценз (<https://ibl.bas.bg/napisanotoostava/viktorini/>). На 28 юли 2025 г. в рамките на **Летния семинар по български език и култура** в пространството пред аулата на Софийския университет се проведе работилницата **„Езикови майстори“** (<https://ibl.bas.bg/rabotilnitsa-ezikovi-maystori-2025/>).

Бяха организирани и проведени Конкурс за диктовки по случай 24 май (<https://ibl.bas.bg/konkurs-za-diktovki-2025/>), езикова игра по случай 1 ноември (<https://ibl.bas.bg/ezikoviigri/>), Състезание по компютърна лингвистика (https://dcl.bas.bg/cl_competition/#competitions), езикови игри по случай 24 май (<https://ibl.bas.bg/diktovki-na-otkrityo-2025/>) и 26 септември (Европейския ден на езиците) (<https://ibl.bas.bg/ezikoviigri/>).

Национална научна програма „Развитие на научните изследвания и иновациите в системата на българското предучилищно и училищно образование“ (споразумение СП-13/04.11.2025 г.) (2025 – 2028).

В Националната научна програма, започнала през месец септември 2025 година, Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ участва със следните работни пакети: 1) „Родовите имена на българите – част от езиковото наследство на народа ни“. Проектът се разработва съвместно с преподаватели по български език и ученици от гимназиален и прогимназиален етап на обучение. Членовете на екипа подготвиха достъпна информация за родовите имена, начина на провеждане на теренно научно изследване и въпросник за събиране на данни, която учителите да разпространят сред учениците. Беше проведено онлайн обучение за включилите се в проекта 23-ма учители; 2) Тематичен семинар „Трудните случаи в правописа, граматиката и пунктуацията на българския език“ – семинарът за преподаватели по български език и литература от прогимназиалния и гимназиалния етап на обучение се проведе на 29.11.2025 г., в него се включиха 20 учители, които получиха сертификати за участие и придобити кредити; 3) „Разработване на материали – лекции, презентации, познавателни задачи по история на българския език и книжнина“ – беше проведена лекция на тема „Следи от исторически явления в съвременния български език“ и открит урок по български език и литература в Софийска математическа гимназия (5. клас) на тема „Библията и началото на славянската книжнина“ (12.11.2025 г.).

2. Резултати от научноизследователската дейност през 2025 г.

През 2025 г. научната и научно-приложната дейност в Института за български език при БАН се извършва в съответствие с научноизследователския план на Института, включващ:

- 11 проекта с бюджетно финансиране
- 2 текущи проекта, финансирани от Фонд „Научни изследвания“; нови 3, одобрени за финансиране в края на 2025 г.;
- 1 проект по договор с МОН;
- 4 проекта по международния обмен на БАН; нови 5, започващи в края на 2025 г.;
- Проекти по 3 Национални научни програми;
- 1 проект с европейско финансиране (Хоризонт „Европа“);
- 1 проект по Плана за възстановяване и устойчивост;
- 2 COST акции.

Научната дейност на изследователите през 2025 г. беше отразена в значителен брой научни трудове: **201** научни публикации, от които **6** монографии, **73** публикации в издания, реферирани в Scopus, Web of Science и ERIH+: **21** са в Scopus и Web of Science (**2** – в категория Q1, **5** – в категория Q2, **4** – в категория Q3, **9** – в категория Q4, **2** – без IF, SJR), **51** – в ERIH+; **17** са публикациите в издания, включени в профилирани бази от данни; **77** са публикациите в издания, които не са индексирани в Scopus, Web of Science, ERIH+ или други профилирани бази от данни, тематични сборници, включително сборници от международни и национални научни форуми. Приетите за печат през 2025 г. публикации са **14**.

Регистрираните цитирания и рецензиите за трудове на членове на Института през годината са общо **580**, от които **55** цитирания в издания в Web of Science или Scopus и **525** в други научни издания. Регистрирани са **23** цитирания на публикации на сътрудници на Института в дисертации и автореферати.

Учени от Института са съставители и редактори на **11** труда (**1** индивидуална и **1** колективна монография, **1** речник, **7** тематични сборника или сборници от конференции, **1** сборник с езикови бележки) и са редактирали броеве на **7** списания.

Научнопопулярните публикации през 2025 г. са **89**.

Висока оценка заслужават усилията на учените от Института за български език за разпространяване и популяризиране на резултатите от научната дейност както в академичните среди, така и сред по-широки кръгове от обществото. През 2025 г. **41** сътрудници на Института са участвали общо в **39** международни и национални конференции, на които са изнесли **98** доклада.

2.1. ЕДНО най-значимо научно постижение и съответната графична илюстрация към него с кратък подфигурен текст (графичната илюстрация се прилага).

Станчева, Р., Т. Александрова, М. Томов, К. Чаралозова, И. Стоилова, Л. Желева, И. Кунева, Ж. Златева, А. Георгиев, М. Стойчева. *Граматичен речник. Флективни типове в българския книжовен език*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2025, ISBN:978-619-245-568-2, 285 с. <[<https://press.bas.bg/bg/eBooks-105/show-106\(124\)>](https://press.bas.bg/bg/eBooks-105/show-106(124))>.

„Граматичен речник. Формоизменителни типове в българския книжовен език“ е системно формално описание на граматичните характеристики на българските лексеми според действащите понастоящем книжовни норми.

Основното предимство на Речника е в представянето на лексемите в граматичен контекст – те са организирани йерархично в класове, подкласове, макротипове и флективни типове според определени класификационни критерии (делитбени признаци), приложени в строга последователност. Това представяне е насочено към систематизиране и допълване на знанията за системния характер на езика. Всеки флективен тип е съотнесен чрез линк към платформата БЕРОН, където са представени пълният лексемен състав и формоизменението на типа.

Трудът има нормативен характер – в парадигмите са посочени само засвидетелствани (удостоверени) форми, извлечени от книжовни писмени текстове от корпуси, и се дава допълнителна граматична информация за някои категории лексеми, при които са налице колебания в употребата.

Важно достойнство на Речника е, че той е с отворен характер – словникът му, както и съставът на флективните типове могат да се осъвременяват в съответствие с настъпили и удостоверени чрез корпусни данни промени в книжовноезиковата практика.

Трудът е ценен справочник в обучението по български език във и извън България, който наред с това подпомага и изследователите на днешния български книжовен език. Той е насочен и към всички потребители, които се занимават професионално с езика, както и към всички онези, които са изкушени от проблемите на „езиковата правилност“.

2.2. ЕДНО най-значимо научноприложно постижение и съответната графична илюстрация към него с кратък подфигурен текст (графичната илюстрация се прилага).

Коева, Св., Димитрова, Цв., Лесева, Св., Кукова, Хр., Москова, М., Стефанова, В., Стоянова, Ив., Тодорова, М. Широкообхватно разбиране на езика за много задачи. 2025.

Системата от данни на български език „Широкообхватно разбиране на езика за много задачи“ е създадена в рамките на проекта „Инфраструктура за фина настройка на предварително обучени големи езикови модели“ по Плана за възстановяване и устойчивост през 2025 година.

Предназначението на системата от данни е да бъде стандарт за сравнение на големи езикови модели: доколко „разбират“ български език и могат да „разсъждават“ в различни области. Целта е да се провери не просто дали езиковият модел може да възпроизвежда информация, а дали „разбира“ смисъла на въпросите; прилага логическо и аналитично мислене; използва знания от различни области и се справя с разнообразни типове задачи без специално обучение за всяка от тях.

Системата за оценка обхваща към момента 52 тематични групи, всяка от които съдържа минимум 100 въпроса от съответната област: медицина и науки за живота; природни науки и математика; компютърни науки и инженерство; социални науки; икономика и управление; право, етика и философия; хуманитарни и обществени науки, и е в размер от 2814 страници. Методологията за създаване на ресурса включва автоматичен превод на изходните данни от Massive Multitask Language Understanding (MMLU) на български език, редакция и терминологична, езикова и стилова адаптация.

Системата от данни „Широкообхватно разбиране на езика за много задачи“ е свободно достъпна с оригиналния лиценз MIT на MMLU, който позволява използване, копиране, промяна, публикуване и разпространение на данните. Системата от данни вече се използва за оценка и сравнение на големи езикови модели, с което изпълнява предназначението си за подобряване на работа на големи езикови модели за българския език.

3. Международно научно сътрудничество на звеното

Учените от Института за български език си сътрудничат с колеги от научни и образователни институции в славянските и в балканските страни, страните, в които са развити българистичните изследвания, както и в рамките на съвместни проекти с университети и научни центрове в Европа – Института по лингвистика „Й. Йордан – А. Росети“ при Румънската академия, Института по славистика при Полската академия на науките, Института за компютърна лингвистика „А. Замполи“ към Националния съвет за научни изследвания на Италия, Университета „Ян Коменски“, Братислава, Института за сръбски език при Сръбската академия на науките и изкуствата, Университета „Ка' Фоскари“, Венеция, Санктпетербургския държавен университет, Русия.

През годината 15 чуждестранни учени от Италия, Германия, Полша, Румъния, Русия и

Гърция са гостували в Института по проекти от институтски договори, по съвместни проекти от общоакадемична спогодба, по ННП „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“, по програмата „Еразъм+“ и за собствена сметка.

Участие в различни инициативи на Института (конференции и семинари) взеха изследователи от: Германия (Саарландски университет; Свободен университет в Берлин; Марбургски университет; Институт за лингвистични и межкултурни изследвания, Берлин; Университет „Йоханес Гутенберг“ в Майнц; Регенсбургски университет); Гърция (Тракийски университет „Демокрит“, Комотини); Италия: Венециански университет Ка' Фоскари; Полша (Университет „Мария Кюри-Склодовска“ в Люблин; Университет на Лодз; Университет „Адам Мицкевич“, Ягелонски университет в Краков, Институт по славистика прим Полската академия на науките, Варшава); Румъния (Институт за лингвистика „Й. Йордан – А. Росети“ при Румънската академия; Русия (Институт за руски език „В. В. Виноградов“, Институт по славянознание и Институт за лингвистични изследвания при Руската академия на науките; Санктпетербургски държавен университет; Самарски изследователски национален университет „Акад. Сергей Павлович Корольов“; Държавен институт по руски език „А. С. Пушкин“); Словакия (Славистичен институт „Ян Станислав“ на Словашката академия на науките); Украйна (Одески национален университет „Иля Мечников“; Институт по езикознание „О. О. Потебня“ на Украинската национална академия на науките); Хърватия (Университет на Загреб; Институт по хърватски език и езикознание).

През 2025 г. Институтът за български език беше организатор на **5** значими научни форуми.

Традиционната **Международна годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“** се проведе на 15 и 16 май 2025 г. В нея взеха участие учени от България, Албания, Германия, Полша, Румъния, Италия, Русия и Украйна (<https://ibl.bas.bg/confibl2025/>). Бяха изнесени 25 доклада, които бяха публикувани в сборника „Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 2025)“. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2025. ISSN 2683-118X. Форумът получи финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“ по Процедурата за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България. Сборникът с рецензираните доклади от конференцията е включен в CEEOL и е рефериран в ERIH+.

При откриването на конференцията бяха връчени следните награди: Книга на годината за книгата Чолева-Димитрова, А., Н. Данчева, М. Влахова-Ангелова, Г. Петкова. Българските лични имена днес. София: Издателство на БАН „Проф. М. Дринов“, 2024; Златна значка за заслуги към развитието на Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ на доц. Христина Дейкова; Почетен плакет за заслуги към развитието на Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ на проф. Лучия Антонова-Василева.

Дванадесетият форум „Българска граматика“ на тема „Българската граматика и балканският езиков съюз“, който се проведе на 20 и 21 октомври 2025 г., бе организиран в сътрудничество с Катедрата по съвременен български език към Филологическия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ (<http://ibl.bas.bg/dvanadeseti-forum-vbalgarska-gramatikav/>). В работата му се включиха над 80 утвърдени и млади учени от научни институции и водещи университетски центрове в България, както и от различни академични институции в Германия, Гърция, Полша, Русия. В рамките на десет научни сесии през двата дни на форума бяха изнесени 30 доклада. Бяха представени 30 доклада върху въпроси от съвременната българска граматика, историческото развитие на езика и взаимодействието на българския с други балкански езици. Докладите от форума бяха публикувани в Приложението на списание „Български език“ в началото на 2026 г. Специален гост на форума беше световноизвестната българска лингвистка **проф. д.ф.н. доктор хонорис кауза Стефана Димитрова**, която през тази 2025 г. чества своята 90-годишнина.

На 5 и 6 юни 2025 г. в гр. Поморие беше проведена Международна научна конференция **„Книжовният език и диалектите – исторически и съвременни аспекти“**, посветена на **90-годишнината от рождението на проф. д-р Иван Кочев**. Конференцията беше организирана с финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“ и община Поморие. В научния форум се включиха 52 утвърдени и млади учени от страната и чужбина, изнесени бяха 38 доклада в няколко научни области: българска диалектология, българска фонология и фонетика, балканско и славянско езикознание. Чуждестранните гости в конференцията бяха изследователи от Германия, Полша, Румъния и Украйна. В нея взеха участие и учени от Института за български език при БАН, от СУ „Св. Климент Охридски“, от ЮЗУ „Неофит Рилски“, от ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, от ПУ „Паисий Хилендарски“, от Бургаския държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“. На форума бяха представени нови научни разработки, които са ценни и любопитни не само за тесните специалисти, но и за всички, които се интересуват от диалектологията и развитието на българския език.

Националният семинар „Европейско пространство за езикови данни“ (Language Data Space – LDS) се проведе на 08.10.2025 г. в зала „Проф. Марин Дринов“ в Централната сграда на БАН и събра представители на технологични компании, научни организации и публични институции. Събитието бе организирано от Европейското пространство за езикови данни (към Европейската комисия) и Института за български език при БАН (Секция по компютърна лингвистика) и е част от поредица национални инициативи, провеждани в рамките на програмата „Цифрова Европа“. По време на семинара участниците обсъдиха предизвикателствата и възможностите, свързани със събирането, споделянето и повторната употреба на езикови данни. Бяха представени примери за приложението на езиковите технологии в бизнеса, научните изследвания и публичната администрация, както и потенциалът им за развитие на продукти и услуги, базирани на изкуствен интелект.

В рамките на Лингвистичния семинар на Института за български език своите изследвания представиха: Якуб Банашак от Института по славистика към Полската академия на науките; проф. хаб. д-р Петър Сотиров от Университета „Мария Кюри-Склодовска“ в Люблин, Полша; доц. Илияна Кръпова от Венецианския университет „Ка' Фоскари“, Италия; проф. хаб. д-р Юлия Мазуркевич-Сулковска от Лодзкия университет, Полша.

На 14 май 2025 се откри изложбата „Проф. д-р Марин Младенов – основател на българистиката в Сърбия“, подготвена от д-р Радостина Стоянова, лектор по български език, литература и култура в Белградския университет в Сърбия. На откриването присъства проф. Райна Драгичевич от Белградския университет. Изложбата беше открита на 27 май и в Югозападния университет „Неофит Рилски“, където присъства проф. Ваня Станишич от Белградския университет. Изложбата е част от Националната програма „Неразказаните истории на българите“.

На 24 май 2025 г. в Българското посолство в Лондон от Държавния културен институт към Министерство на външните работи бе представена изложбата „Истории от глаголически времена“, създадена от проф. Явор Милтенов в рамките на Националната научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ през **2023 г.** Изложба беше представена и на 10 декември 2025 г. в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

3.1. Междуакадемично сътрудничество

През 2025 г. продължи работата по проекта „Общославянски лингвистичен атлас“ (ОЛА) с ръководител гл. ас. д-р Маргарита Котева, международен многогодишен проект с партньори от всички държави със славянско население с представители в Международния комитет на славистите – общо 13 национални комисии. Дейността по проекта ОЛА през 2025 г. беше съсредоточена върху окончателната и цялостна редакция на том 11 „Степени родства“ на ОЛА, който се подготвя за печат от Българската национална комисия за ОЛА.

Продължена беше също и дигитализацията на българския материал за Въпросника на ОЛА (електронна версия). **Направени са 4 публикации.**

Партньори в междуакадемичното сътрудничество на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ по двустранни спогодби на БАН са академиите на науките в славянските страни и в Румъния, както и Националният съвет за научни изследвания на Италия.

Полска академия на науките, Институт по славистика

През 2025 г. завърши работата по двугодишния проект на тема „Българско-полски лексикални и фразеологични апроксимати“ (IC-PL/16/2024-2025) с ръководител проф. д-р Диана Благоева.

Предложена е класификация на случаите на фразеологична апроксимация за двойката езици, както и разграничаване на същинска и несъщинска фразеологична апроксимация (или междуезикова омонимия), както и на пълни и частични апроксимати на фразеологично равнище. Разгледани са нови и неописани досега в езиковедската литература случаи на полско-българска лексикална междуезикова омонимия в областта на разговорната лексика. Наблюденията показват разширяване на обхвата на полско-българската лексикална апроксимация в съвременния период. Проведено е наблюдение върху принципите за флективно описание на глаголните съставни лексикални единици (фразеологизми). Представен е формализъм за дефиниране на локални граматика, които се компилират в крайни преобразуватели за разпознаване и генериране на формите на глаголни фразеологизми и прилежащата им граматична информация. Резултатите от проведените изследвания са представени в 2 студии, 1 статия и 1 доклад на международна научна конференция в Полша.

Румънска академия, Институт за лингвистика „Й. Йордан – А. Росети“

През 2025 г. завърши работата по проекта „Чуждите езикови влияния в историческото развитие на българския и на румънския език“ с ръководител проф. д.фн. Марияна Цибранска-Костова, чиято основна цел е да се извлекат и систематизират нови данни за чуждоезиковите влияния въз основа на неизследвани или малко познати диахронни източници: ръкописи от Средновековието и епохата на Ранното възрождане; епиграфски материал; съвременните диалекти, които съхраняват континуанти на исторически явления. Основен обект на изследване бе процесът на взаимодействие между чуждоезикови системи и лексикалната система на българския и на румънския език (семантика, словообразуване, етимология). Обогащаването на научното знание за историческото формиране на речниците на двата съседни езика беше подплатено с осъществяването на следните конкретни задачи: обобщаване на наличната лексикална информация по речници, издания на извори, научни трудове и специализирани изследвания в избраните полета; оформяне на нови бази от данни от слабо лексикографски описани или нелексикографирани писмени източници; използване на сравнително-историческия метод за контрастни междуезикови сравнения с цел да се открие общото и специфичното в езиковите контакти, които българският и румънският език изживяват в диахронни периоди на активно словотворчество, каквито за българския са именно Средновековието и Новото време (Възрождането); теоретични обобщения за макротипологични явления, например за балканизацията като лингвистичен и културноисторически процес в български и румънски; романизацията за румънски.

През 2025 г. завърши съвместният тригодишен проект „Европейски лингвистичен атлас“ (ЕЛИА) (2023 – 2025) с ръководител доц. д-р Илияна Гаравалова. Беше изработен окончателен вариант на легендата на възложената на българския колектив карта „Названията за котка“, включваща 11 основни класа номинации, подразделени на десетки подкласове, съответстващи на близо 400 названия и техни основни фонетични и морфологични варианти. Приключва и работата по създаване на коментара към нея, който представлява обширна студия, описваща подробно етимологичните, фонетичните и морфологичните специфики на названията на котката в европейските езици, стоящи в основата на

предложената в легендата класификация, и обръщаща специално внимание на историческата интерпретация на названията в лингвистичен и в културен аспект, за да се достигне до правилни наблюдения и изводи за общите особености и различията между езиците в Европа на диалектно равнище. Картата е предоставена за отпечатване в единадесетия том на ЕЛА.

Изпълнява се и едно от постоянните задължения на българския колектив в ЕЛА – извършването на работа в помощ на международния колектив на *Atlas Linguarum Europae* с предоставяне на данни, диалектоложка и историческа интерпретация за българския материал по карти на ЕЛА, изготвяни от чуждестранни автори при поискване, както и активното участие в обсъждането на легендите на картите, изработване от чужди учени и проследяването на начина, по който се отразяват българските езикови особености в тях.

През 2025 г. продължи работата по дигитализиране на архива на ЕЛА.

Национален съвет за научни изследвания на Италия, Институт за компютърна лингвистика „А. Замполи“

През 2025 г. завърши работата по проекта „Оценка на уменията за четене и разбиране в начална училищна възраст в България и Италия“ с ръководител проф. д-р Светла Коева (<https://dcl.bas.bg/literacy/>). Беше проведено задълбочено проучване, фокусирано върху оценка на уменията за четене и способностите за разбиране на съдържанието на текста, което се основава на многомодални данни (тактилни, аудио и текст). При анализа на резултатите се използват съвременни технологии за обработка на данни и езикови модели. Отчита се разликата в дължината на думите и изреченията и влиянието на характеристики като скорост на четене, честота на срещане, част на речта и др. върху четенето в различните класове и модалности. Въз основа на резултатите бяха формулирани препоръки към обучението по четене, както и по отношение на четивността на текстовете за определена възраст. Резултатите от проекта са популяризирани чрез участие в 1 конференция с 1 презентация и с 2 публикации: в сборник от конференция и в списание.

3.2. Международни проекти с външно финансиране

Институтът участва в Европейската програма за сътрудничество в областта на научните изследвания и технологии COST – CA22126: European Network On Lexical Innovation (ENEOLI) и CA21167: Universality, diversity and idiosyncrasy in language technology (UniDive).

През 2025 г. започна изпълнението на проекта „Large Language Models for the European Union“ по рамковата програма на ЕС „Хоризонт Европа“ с изпълнители от Секцията по компютърна лингвистика (в рамките на проекта „Семантични ресурси и програми за обработка на езика (лексикално-семантични мрежи и езикови модели)“). Целта е големи езикови модели, известни като изкуствен интелект, и всички инструменти, необходими за тяхното използване, да бъдат достъпни за всички езици от ЕС. Консорциумът включва институции от 19 държави, което гарантира добро географско и езиково покритие.

Най-значим международен проект с участието на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (с илюстрация и кратък текст под нея)

Проект „Оценка на уменията за четене и разбиране в начална училищна възраст в България и Италия“ (2023 – 2025), финансиран по грантова схема от Българската академия на науките и Националния съвет за научни изследвания в Италия, с ръководители проф. Светла Коева от българска страна и проф. Вито Пирели от италианска страна (<https://dcl.bas.bg/literacy/>).

Изследването е фокусирано върху оценка на уменията за четене и способностите за разбиране на съдържанието при деца в начална училищна възраст в България и в Италия, като се базира на съвременни езикови технологии, с цел да се разбират механизмите при развитието (типично и атипично) на уменията за четене, и да се предоставят възможности за преодоляване на затрудненията както в индивидуален, така и в обобщен план.

Данните за анализ се събират посредством платформа за автоматично записване,

предварителна обработка и анализ на синхронизирани многомодални данни за четене, които включват: гласов запис при четене; запис на траекторията и времето на плъзгане на пръста под текста при четене върху екрана на таблет; времето за отговор на въпроси, проверяващи разбирането на текста; и броя правилни отговори.

Анализът на данните включва наблюдения върху: промяната (намаляването) на необходимото време за четене на даден отрязък в зависимост от възрастовото развитие на учениците при различните режими на четене; промяната (намаляването) на необходимото време за четене на даден отрязък, съотнесено с отговорите на въпросите към текстовете с цел проверка на разбирането на текста; скоростта на четене на думите според тяхната дължина, според принадлежността им към дадена част на речта при различните режими на четене; разбирането на текста при различните режими на четене; влиянието на строежа на думите върху скоростта на четене.

Въз основа на наблюденията, анализа и съпоставката на резултатите в различни възрастови групи, както и на междуезикови съпоставки, бяха разработени стратегии за оценка и препоръки към обучението по четене. Значимостта на получените резултати се изразява в тяхната приложимост както за оптимизиране на практиките в началния етап на обучение, така и за разработване на компютърни модели за оценка на сложността на български текстове.

4. Участие на звеното в подготовката на специалисти: форми; сътрудничество с учебни заведения; външни заявители, включително от чужбина; анализ на състоянието, перспективи и препоръки.

Институтът за български език е водещ център за изследвания в областта на българския език с дългогодишни традиции в обучението на докторанти. В Института се обучават редовни и задочни докторанти по докторските програми „Български език“ и „Общо и сравнително езикознание“. През 2025 г. се е обучавал един редовен докторант с ръководител проф. д-р Руска Станчева и един докторант в задочна докторантура с ръководител проф. д-р Светла Коева. Бяха обявени две места за нови редовни докторанти (по едно за програма), като само за едното имаше кандидат, но няма ново зачисляване.

Бяха изработени, обсъдени и приети от Научния съвет и предадени самооценките във връзка с акредитацията от НАОА на докторските програми „Български език“ и „Общо и сравнително езикознание“, както и докладите за изпълнението на препоръките от предходната акредитация на двете програми. Във връзка с това бяха разработени и приети от Научния съвет „Правила за проучването на мнението на докторантите“, обновен и допълнен „Правилник за обучение на докторанти на самостоятелна подготовка“, обновена и допълнена „Система за оценка на качеството на обучението на докторантите“; бяха организирани, проведени и анализирани от Научния съвет вътрешен и външен одит на двете програми; бяха актуализирани, обсъдени и приети от Научния съвет квалификационните характеристики и общите учебни планове на двете докторски програми; бяха проведени анонимни анкети за проучване на мнението на настоящи и бивши докторанти, както и на работодатели относно качеството на обучение на докторантите (въпросите от анкетите са публикувани на сайта на института, а докладите с анализ на резултатите и препоръките са приети от Научния съвет); бяха разработени и приети шест нови специализирани курса за докторанти към Докторантското училище на БАН; беше актуализирана информацията, свързана с обучението на докторанти на сайта на Института; бяха осъществени контакти и направена регистрация за провеждане на студентски практики по Проект BG05SFPR001-3.002-0001 „От висше образование към заетост“. Има нов сключен договор със Софийския университет „Св. Климент Охридски“ за провеждане на студентски практики в Секцията по компютърна лингвистика в рамките на модула „Езикови технологии“ към бакалавърската програма „Българска филология“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

През 2025 г. **9** хабилитирани учени от Института са подготвили **4** рецензии и **10** становища за конкурси по процедури за образователно ниво, научни степени и академични длъжности в различни образователни и научни институции в страната (Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Югозападен университет „Неофит Рилски“, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“).

Учените от Института за български език водят лекционни курсове и спецкурсове в бакалавърски и магистърски програми във висши учебни заведения в България (Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Нов български университет, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Югозападен университет „Неофит Рилски“, Медицински университет – София, Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ и др.) и в чужбина (проф. Ана Кочева – Ягелонски Университет – Краков, д-р Татяна Брага – Университета в Палермо), както и в Докторантското училище на БАН. Представители на Института са осъществили изходящи мобилности по Еразъм+ през 2025 г. – доц. Мая Влахова-Ангелова в Познанския университет „Адам Мицкевич“ (Полша), доц. Йоанна Кирилова в Университета „Мария Кюри-Склодовска“, Люблин (Полша), проф. д-р Марияна Цибранска-Костова в Ягелонския университет, Краков (Полша). Д-р Татяна Брага е изнесла цикъл лекции в Националния институт за източни езици и цивилизации, Париж (Франция).

Гл. ас. д-р Р. Стоянова е лектор по български език в Белградския университет в Сърбия. Гл.ас. д-р Миглена Михайлова-Паланска беше лектор в Университета „Коменски“ – Братислава, Словакия (до средата на 2025 г.), а гл. ас. д-р Николай Паскалев – в Букурещкия университет, Румъния (до средата на 2025 г.).

Проф. Лучия Антонова-Василева и доц. Илияна Гаравалова са изнеси общо 192 часа „Курс по български език, литература и история за кандидат-студенти от български произход от Албания, Косово, Северна Македония, Сърбия“ по ПМС № 103/1993 г. и ПМС № 228/1997 г. за учебната 2025/2026 година. Д-р Светлана Георгиева и д-р Олга Колот са изнесли общо 190 часа „Курс по български език, литература и история за кандидат-студенти от български произход от Украйна и Молдова“ по ПМС № 103/1993 г. и ПМС № 228/1997 г. за учебната 2025/2026 година. Доц. Г. Митринов е провел 70 часа обучение на кандидат-студенти от Република Северна Македония за кандидатстване в български висши училища.

От 14 юли до 9 август 2025 г. в Института за български език при БАН гостува Алессия Руоло – студентка в магистърската програма „Езици и литератури: межкултурност и образование“ в Университета в Палермо (Италия). Тя проведе 75-часов стаж в Секцията за история на българския език под академичното ръководство на гл. ас. д-р Татяна Брага.

Десетият форум „Изследователски подходи в обучението по български език“ се проведе на 31 октомври 2025 г. в зала БИАД, гр. София (<https://ibl.bas.bg/deseti-forum-vizsledovatelски-podhodi-v-obutchenieto-po-balgarski-ezickv/>). Форумът беше организиран в рамките на проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“ и с подкрепата на Националната научна програма „Развитие на научните изследвания и иновациите в системата на българското предучилищно и училищно образование“. Научната проява даде възможност на учени, университетски преподаватели, учители и експерти по български език да обменят знания и опит, свързани с изследването на езика и обучението по български език. Тя се е утвърдила като престижно научно събитие за представяне на постиженията в областта на успешното обучение по български език. За втори път в рамките на Форума се организира Специална сесия за учители и ученици, посветена на новите технологии и тяхното използване при преподаването и усвояването на български език. Тази година за участие във Форума се регистрираха **173 души от 22 области и 55 населени места в България и чужбина.**

По време на конференцията беше връчена за първи път Наградата на Института за

български език „Проф. Любомир Андрейчин“ за журналисти на г-жа Венета Гаврилова – журналист от Българското национално радио и водеща на предаването „За думите“ по програма „Христо Ботев“.

Беше организирано и проведено **Седмото състезание по компютърна лингвистика за ученици** на 27 април 2025 година онлайн в Образователната платформа на Института за български език (<https://ibl.bas.bg/moodle/course/view.php?id=3#section-3>). В Състезанието се включиха **67 участници от България от 32 училища от 20 населени места от 15 области в страната, както и двама участници от чужбина**. Най-многобройни бяха състезателите от областите Варна (12), София и Пловдив (по 9), Бургас (8), Добрич и Ловеч (по 6) и др. Бяха присъдени първа, втора и трета награда, както и поощрителни награди във всяка от двете възрастови групи (от 5. до 8. клас и от 9. до 12. клас). Преди самото награждаване лекция изнесе проф. д.н. Стоян Михов (Институт по информационни и комуникационни технологии, БАН) на тема „Как да научим машината да говори като хората: невронен синтез на българска реч“. Награждаването на победителите в състезанието се организира с подкрепата на ГД „Писмени преводи“ на Европейската комисия, Фондация ЛЕРАИ, Ай Би Ем България, Националният дворец на децата и компанията A Data Pro.

По случай 24 май в рамките на проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“ беше организиран **Конкурс за диктовки**. Диктовките са достъпни за изтегляне от страницата на Института за български език, както и в ютюб канала „Написаното остава. Пиши правилно!“ (<https://ibl.bas.bg/youtube/>), където са слушани над **2300 пъти**. В кампанията за диктовки до 31.05.2025 г. са получени **6320 снимки от 320 училища от 170 населени места**. Получените материали бяха систематизирани и представени онлайн. Младите учени от Института взеха участие и в провеждане на диктовките на открито на 24 май 2025 година в Княжеската градина: <https://ibl.bas.bg/диктовки-на-открито-като-част-от-кампа-2/>.

За пета поредна година по повод 24 май в гр. Сливен се проведе общоградското **състезание „Пиша и чета правилно“**, чийто съорганизатор е Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“. Участие взеха 100 ученици от първи до седми клас от 11 сливенски училища. Те се състезаваха в категориите четене, краснопис, рецитиране, диктовка, редактиране на текст, писане на съчинение, съставяне на текст по картинка. Представител на Института за български език и член на журито беше гл.ас. д-р Ж. Златева.

5. Иновационна дейност на звеното и анализ на нейната ефективност.

Научноизследователската дейност на Института е насочена към изучаването на българския език, който е неразривна част от националната идентичност. Иновационната дейност на Института е свързана с приложението на езиковите технологии в иновативни разработки и с развитието и прилагането на съвременни изследователски подходи и езикови технологии в обучението по български език – в рамките на договори по национални и международни проекти.

5.1. Осъществяване на съвместна иновационна дейност с външни организации и партньори, вкл. поръчана и договорирана с фирми от страната и чужбина.

Няма.

5.2. Извършен трансфер на технологии и/или подготовка за трансфер на технологии по договор с фирми, данни за полученото срещу това заплащане; данни за реализираните икономически резултати във фирмите (работни места, печалба, производителност, дял от новите продукти в общия обем на продажбите и т.н.).

Няма.

6. Стопанска дейност на звеното

6.1. Осъществяване на съвместна стопанска дейност с външни организации и партньори (продукция, услуги и др., които не представляват научна дейност на звеното), вкл. поръчана и договорирана от фирми от страната и чужбина.

Няма.

6.2. Отдаване под наем на помещения и материална база.

Институтът за български език отдава под наем площ с общ размер 1 кв.м.

6.3. Сведения за друга стопанска дейност.

Няма.

7. Кратък анализ на финансовото състояние на звеното за 2025 г.

Информацията е изготвена по данни, предоставени от главния счетоводител на Института за български език Мария Петрова.

Разпределената субсидия в началото на годината е 3 815 456 лв. Предоставената фактически субсидия е в размер на 3 951 573 лв. Увеличението е в във връзка с изплатените суми за обезщетения по чл. 222 и 224 от КТ. Изразходваните средства за процедури по ЗРАС (920 лв.) и такса битови отпадъци (2951,00 лв.) се предоставят като безналичен трансфер.

Утвърдената планова численост на персонала за 2025 г. е 81 щатни бройки, а фактически заетите са средно 75. Средната годишна брутна работна заплата е 38 420 лв.

Субсидията е разпределена за следните разходи:

Компонент 1. Заплати и осигурителни вноски – 3 369 346 лв.

Компонент 2. Научен капацитет – 414 210 лв.

Компонент 3. Средства за текуща издръжка – 13 666 лв.

Централизираните средства от субсидия – 18 235 лв. Тук са включени 3511 лв., предназначени за издръжка на докторанти, и 14 724 лв. за стипендии.

Бюджетната субсидия е изразходвана за заплати и осигурителни вноски на персонала по трудови правоотношения, обезщетения по КТ, за провеждане на процедури по ЗРАС, за заплащане на режимните разходи и неотложни ремонти. Към края на годината Институтът няма неизплатени задължения към доставчици на стоки и услуги.

През 2025 г. Институтът е получил трансфери от сключени договори с Фонд „Научни изследвания“ на обща стойност 293 000 лв.

Получени са и 291 231 лв. по проекти с МОН, от тях 154 131 лв. са за дългосрочни командировки на трима лектори в чужбина, 19 100 лв. – за популяризиране на българското висше образование и улесняване на достъпа до български висши училища. За поддръжка и усъвършенстване на Платформата БЕРОН са получени 118 000 лв.

Получени са вътрешни трансфери от БАН в размер на 92 725,58 лв. за изпълнението на Национални научни програми и на договори по двустранни спогодби на БАН.

8. Издателската и информационната дейност на Института за български език за 2025 г.

Трите издания на Института за български език – списанията „Български език“, „Балканско езикознание“ и „Известия на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, се нареждат сред най-престижните и търсени издания по българско и балканско езикознание. В тях публикуват свои трудове не само учени от Института, но и специалисти от други научни центрове към Българската академия на науките, от много български университети, а също и учени от чужбина.

През 2025 г. сп. „Български език“ е издало пълното си течение от 4 книжки и едно Приложение. Книжките са тематично ориентирани. Кн. 1 е на тема „Онтология на предикатите за действие – лингвистично моделиране с фокус върху българския език“; кн. 2 е на тема „История на българския език“; кн. 3 е на тема „Нови изследвания върху българските диалекти“, а кн. 4 включва статии по въпроси на граматиката и правописа на съвременния български език. Приложението за 2025 г. обхваща рецензирани доклади от Единадесетия

форум „Българска граматика“ на тема „Развой и съвременно състояние при формообразуването в българския език“. В него са включени 29 статии и студии от автори от 10 научни институции – 5 от България и 5 от чужбина. Форумът беше посветен на проф. д-р Иван Кочев и в Приложението са публикувани два материала за творческия път и научните приноси на учения. През 2025 г. са публикувани общо 55 научни статии и студии, 7 рецензии за научни книги, 3 хроники и 3 материала в рубриката „Годишнини и юбилеи“. Редовно се поддържа традиционната рубрика „Езикова култура“. Списанието се реферира в ERIH+, CEEOL, Slavic Humanities Index и др.

През 2025 г. беше подготвен и издаден том 64 на списание „Балканско езикознание“. Кн. 1 е тематична под надслов Emotions and Intellect: Representations in Balkans Languages. Proceedings from the International Scientific Conference 23 – 24 January 2025, Sofia с гост редактори Биляна Михайлова (Софийски университет „Св. Климент Охридски“) и Иван Петров (Виенски университет). Кн. 2 съдържа различни статии, посветени на проблеми на балканското езикознание. Томът съдържа общо 13 научни статии, 4 рецензии и 2 хроники и има обем от 205 страници. Част от авторите в този том са представители на европейски страни – Австрия, Италия, Сърбия, Русия, а българските – на различни научни институции в страната. През 2025 г. са привлечени нови рецензенти към списанието от страната и чужбина, представители на престижни научни организации в България, Европа и Америка. Списанието се реферира в ERIH+, L'Année philologique, EBSCO Host, CEEOL и др., а в SCOPUS има импакт ранг (SJR) от 0.101 (Q4).

През 2025 г. излезе от печат том XXXVIII (общо 351 печатни страници) на годишника „Известия на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, който съдържа 8 студии с автори Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“, Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, Университета Регенсбург в Германия, Института по езикознание на романските езици „Йоханес Гутенберг“ към Университета на Майнц, Германия; Университета на Саарланд, Германия, Университета Тояма, Япония, Университета Ка' Фоскари, Венеция. Бяха електронизирани и публикувани 19 тома на списанието от периода 1951 – 1985 г. Така всички 38 тома на списанието са достъпни онлайн. Изданието се индексира и реферира в ERIH+, CEEOL, РИНЦ и др. Според статистиката на Гугъл наука към 07.01.2020 г. списанието има 986 позовавания, h-индекс = 13 и i10-индекс = 25.

Трите изброени списания спечелиха финансиране по конкурса на „Българска научна периодика 2026“ на Фонд „Научни изследвания“.

През 2025 г. излезе първият брой на сп. „Computational Linguistics in Bulgaria“. Брой 1 включва 1 уводна научна статия и 4 студии с автори от България (Института за български език; Института GATE), Франция (Сорбоната) и Сърбия (Белградския университет). Във връзка с издаването на броя са извършени дейности, свързани с: популяризиране, изготвяне на указания и шаблон за оформлението на публикациите студии; техническа и библиографска подготовка на целия брой за печат, публикуване на статиите в уебформат; администриране на онлайн система за управление на публикациите; поддържане на уебсайта (<https://jclib.dcl.bas.bg/>); повишаване на видимостта чрез включването на списанието в международни научни бази от данни, включително ACL Anthology.

Интернет страниците на списание „Български език“ (<https://www.balgarskiezik.eu/>), на списание Computational Linguistics in Bulgaria (<https://jclib.dcl.bas.bg/>) и на „Известия на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин““ (<https://ibl.bas.bg/izvestiya/bg/>) предоставят достъп не само до съдържанието и резюметата, но и до пълния текст на публикуваните през годината студии и статии, както и до публикациите от предходни броеве.

Интернет справочникът „Написаното остава. Пиши правилно!“ (https://ibl.bas.bg/ezikovi_spravki/) предлага ежеседмични езикови бележки под формата на занимателни материали, свързани със: значението, употребата, произхода и стилистичната характеристика на думите в българския език; правописа, правоговора и пунктуацията в

съвременния български книжовен език; значението и употребата на новите думи и на термините в българския език и други езикови въпроси. През 2025 г., по случай 10-ата годишнина от създаването на седмичната рубрика „Написаното остава. Пиши правилно!“ във в. „Аз-буки“, беше издадена книга: Светла Коева, Диана Благоева, Татяна Александрова, Ваня Мичева (ред.) „Написаното остава. Пиши правилно! 101 езикови бележки“. София: Национално издателство за наука и образование „Аз-буки“. 221 с. ISBN: 978-619-7667-73-8.

През изтеклата година беше извършена частична инвентаризация на библиотечния фонд на библиотеката съгласно заповед № РД-09-9-1/17.02.2025 г. (8% основен фонд, 2% старопечатни издания). При извършената проверка на 3570 издания (книги, периодични издания, старопечатни издания) от библиотечния фонд на библиотеката на Института не бяха установени липси.

24 учени са били членове на организационни и програмни комитети (6-ма от които председатели на 9 организационни и програмни комитети) на **17** научни форума у нас и в чужбина: Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, Дванадесетия форум „Българска граматика“, Десетия форум „Изследователски подходи в обучението по български език и Лингвистичния семинар на Института за български език, а също и редица други форуми в САЩ, Обединените арабски емирства, Испания, Австрия, Сърбия, Румъния, Китай, Словения и Унгария.

Публичните изяви в печатните и електронните медии, включващи и редовни коментари по езикови въпроси, са важни за популяризиране на резултатите от дейността на Института. През 2025 г. учените от Института са публикували **89** научно-популярни статии и имат над **88** обществени и медийни изяви (интервюта, участия в телевизионни и радиопредавания, публични лекции и др.), в това число за Българската национална телевизия (предавания по БНТ1 и БНТ2) и Българското национално радио, Радио България, Радио София, Радио Благоевград, Нова телевизия, БТВ, България он еър, Евронюз България, ТВ СКАТ, във вестниците „Аз-буки“, „Българска армия“, „Трета възраст“, както и в информационни сайтове и подкасти. В резултат на медийните изяви на учените Институтът активно присъства в публичното пространство.

За популяризиране на научните резултати и на езиковите ресурси, създавани в Института, през 2025 г. са изнесени публични лекции у нас и в чужбина: на Летния семинар по български език и култура за чуждестранни българи и слависти към СУ „Св. Климент Охридски“; в Ягелонския университет в Краков, Полша; Познанския университет, Полша; Университета „Мария Склодовска-Кюри“, Люблин, Полша; Университета в Палермо, Италия; Националният институт за източни езици и цивилизации, Париж, Франция; на Междунституционален онлайн семинар, организиран от Българския отдел за писмени преводи на Европейския парламент в Люксембург. Показателен е стремежът на учените да публикуват свои разработки в интернет и да осигуряват онлайн достъп до създадени от тях езикови ресурси, което дава възможност на повече хора (вкл. неспециалисти) да се запознаят с тях и да ги използват.

Работата на Института за български език беше представена чрез кратки видеоматериали за различните секции (<https://ibl.bas.bg/predstavayane/>). През септември 2025 година започна излъчването на подкаста „Разговори за българския език“ към проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“ по проблеми, свързани с богатството на българския език, неговото опазване и развитие. До момента са заснети 11 епизода, от които са излъчени четири със следните участници: Венцислав Генков, заместник-директор на Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“; доц. Владислав Миланов, преподавател в Софийски университет „Св. Климент Охридски“; доц. Кирил Първанов от Секцията по българска диалектология и лингвистична география, Институт за български език; доц. Мая Влахова-Ангелова от Секцията по ономастика, Институт за български език. Епизодите са публикувани в ютюб канала „Написаното остава. Пиши правилно!“ (<https://ibl.bas.bg/youtube/>). До 17.12.2025 г. са гледани общо **1034** пъти. От всяко видео е

направен и кратък вариант (до 60 секунди) с отговора на въпроса „Какво представлява за Вас българският език?“. Кратките видеа са гледани общо 2864 пъти. Те са споделени и на страницата във Фейсбук (<https://www.facebook.com/ezikovi.spravki/>), където имат **2323** гледания, и в X (<https://x.com/ezikovispravki>), където гледанията са 169.

От 8 до 11 май 2025 г. младите учени от Института взеха участие на **Софийския фестивал на науката** (Зона „Откривател“, София Тех парк) (<https://ibl.bas.bg/sofia-science-fest-2025/>). Темата на демонстрациите и дискусиите, с които се представи Институтът за български език беше „Състезание с големи езикови модели“. Щанда посетиха ученици и учители от прогимназиален и гимназиален етап на обучение, както и родители. Без да е водена точна статистика, щанда са посетили над 100 души на ден, което прави общо над **400** посетители.

През 2025 г. **Европейският ден на езиците** беше отбелязан на **27 септември** в Градската градина пред Народния театър „Иван Вазов“. (<https://ibl.bas.bg/evropeyski-den-na-ezitsite-2025/>). Институтът за български език представи занимателни езикови задачи, подходящи за различни възрасти. Екипът на Института помогна на над 100 посетители от различни възрасти да се справят с различни езикови „предизвикателства“, свързани с употребата на българския език.

По случай 1 ноември, Деня на народните будители, Институтът за български език при Българската академия на науките проведе играта „Опознай българския език!“. В нея взеха участие 1009 души, от които 651 отговориха правилно на всички въпроси. Към играта водеше информация, разположена на 5 пана: на бул. „Васил Левски“ № 122, бул. „Евлоги Георгиев“ № 6, бул. „Евлоги Георгиев“ № 76, бул. „България“ № 88, бул. „Витоша“ № 125. Победителят получи за награда многотомният „Български етимологичен речник“.

Бяха възобновени срещите с известни писатели, дейци на изкуството и общественици „**На чай с ...**“. В края на 2025 г. се проведеха две срещи: с литературоведа **Димитър Камбуров** от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и с **Виктор Топалов**, автор на книги за историята на град София.

В периода от 1 януари до 17 декември 2025 година ютюб каналът „Написаното остава. Пиши правилно!“ на Института за български език е придобил **262 нови абонати** (като в момента каналът има **общо 2412 абонати**), **добавени са 103 нови материала и са отбелязани 30 846 гледания и 419 хиляди импресии**.

От 1.01.2025 до 17.12.2025 г. фейсбук страницата „Написаното остава. Пиши правилно!“ е привлякла **654 нови последователи, като понастоящем общият им брой е 43 324**. Над 94% от посетителите са от България, като се наблюдава разнообразие на градове – София, Пловдив, Варна, Русе, Бургас и др. Публикувани са 79 поста, включително споделяне на публикации от справочника „Написаното остава. Пиши правилно!“, информация за дейността на Института за български език, както и новини за инициативите на Института.

9. Информация за Научния съвет на звеното.

Прилага се.

10. Копие от Правилника за работа в звеното.

http://ibl.bas.bg/wp-content/uploads/2014/09/Pravilnik_za_ustroystvoto_i_deynostta_IBE.pdf

Приложения към Годишния отчет на Института за български език за 2025 г.:

Препис-извлечение на Протокол от заседанието на Общото събрание и Научния съвет на Института за приемане на отчета.

Списък с излезлите от печат публикации през 2025 г., генериран от системата SONIX.

Списък на цитатите за 2025 г., генериран от системата SONIX.

Списък анекс на публикации и цитати за 2024 г. – допълнение, и информация по т.

3.16. от Критерий 3 по К2, съответно:

Списък с добавени публикации за 2024 г. (с отбелязан статус на изданията).

Списък с добавени цитати в издания в WoS и Scopus за 2024 г.

Списък с добавени цитати в други научни издания за 2024 г.

Информация по т. 3.16. от Критерий 3 по К2.

Илюстративен материал (илюстрации и пояснителен текст).

Информация за Научния съвет на звеното – справка за състава по т. 9 и информация за дейността.

27.01.2026 г.

Проф. д-р Светла Коева,
директор на Института за български език „Проф.
Любомир Андрейчин“